

Daltoncongres 9 april 2014
Nederlandse Dalton Vereniging

Dalton op koers...

- Dalton Richting Wijzers
- Keynote
- 3 inleidingen routes
- 21 workshops

Deventer
Schouwburg & Saxion

Daltoncongres 2014

Dalton op koers...

Dalton **op koers...**

Hierbij nodig ik u van harte uit om op woensdag 9 april 2014 aanwezig te zijn op het Daltoncongres in Deventer. Eens in de twee jaar is dit de ontmoetingsplek voor alle Daltonianen. Onder het genot van een hapje en een drankje bent u deze keer getuige van een aantal primeurs. Een dag die u zeker niet mag missen.

“Dalton op koers” is geen congres van alleen maar gebaande paden. Sinds het vorige congres heeft de NDV gekozen voor een koersvastheid waarbij de brede vorming van onze leerlingen leidend is gebleven in een onderwijsklimaat waarin steeds meer gefocust werd op opbrengstgericht werken door “teaching to the test” op onderdelen van het curriculum.

In onze visie op brede vorming blijven het geven en nemen van verantwoordelijkheid binnen een vastgesteld kader, de groei in zelfstandigheid en het leren samenwerken van het grootste belang. Naast deze drie kernwaarden hebben we gekozen voor drie aanvullende kernwaarden om ons daltononderwijs op koers te blijven houden.

Reflectie is van grote waarde om goed te kunnen inschatten of de leerroute de juiste is door af en toe stil te staan, achterom te kijken en de weg die nog te gaan is structuur te geven. Doelmatigheid of effectiviteit is nodig om geen nodeloze energie te verspillen door je doel goed voor ogen te houden. Door in dit Daltonlandschap te zorgen voor een zorgvuldige borging van onze Daltonaanpak maakt het de weg vrij en veilig voor onze toekomstige “reizigers”.

Wij willen u graag meenemen in de verkenning van onze aanvullende kernwaarden in de vorm van inleidingen en workshops.

Wij willen u ook getuige laten zijn van de introductie van onze nieuwe Daltonposters, de lancering van onze vernieuwde website en de uitgifte van een aantal nieuwe daltonboeken. Ik wens u nu al een plezierige en leerzame dag toe en dat u later kan zeggen: **“Ik was erbij”**.

Willem Wagenaar
Voorzitter NDV

Programma

Ochtendprogramma in de Deventer Schouwburg

09.00 – 10.00 uur:	Schouwburg open Ontvangst met koffie en thee
10.00 – 10.05 uur:	Welkom Paul Meuwese - dagvoorzitter
10.05 – 10.10 uur:	Opening Willem Wagenaar – voorzitter NDV
10.10 – 10.45 uur:	Dalton Richting Wijzers
10.45 – 11.30 uur:	Lezing Michael van Wetering – Manager Innovatie bij Kennisnet
11.40 – 12.15 uur:	Inleidingen routes: 1. Reflectie: Joseph Kessels 2. Effectiviteit / doelmatigheid: Paul Hendriks 3. Motiverend@ werkvormen: Frans Droog

Middagprogramma op Saxion Hogeschool

12.15 – 12.30 uur:	Lopen van Schouwburg naar Saxion Hogeschool
12.30 – 13.15 uur:	Lunchbuffet op Saxion Hogeschool
13.30 – 14.15 uur:	Workshopronde 1
14.30 – 15.15 uur:	Workshopronde 2
15.15 – 16.00 uur:	Informele afsluiting congresdag

Gedurende het middagprogramma kunnen in de ontvangsthallen van Saxion Hogeschool bij de stand van SDUP de verschillende aan dalton-gerelateerde boeken gekocht worden. Vanaf 14.15 uur kan er, op vertoon van de bon (uitgereikt bij aankomst) per lidschool een set nieuwe daltonposters bij de stand van de NDV afgehaald worden.

Bij uw inschrijving hebt u de keuze uit veel workshops. Deze worden verzorgd door dalton-opleiders, pabo-docenten, VO- en PO-docenten.

Ieder workshop wordt bij voldoende inschrijvingen twee keer aangeboden. van 13.30 - 14.15 uur van 14.30 - 15.15 uur

Op pagina 5 staat het overzicht van de workshops. De beschrijving van iedere workshop vindt u vanaf pagina 8.

Route: Reflectie

1

PO Werken met kinderportretten

Annemarie Wenke en Talia Hager

2

VO-PO Executieve functies – zéér dalton

Maurice van Werkhoven

3

VO-PO U-dialogoog

Hendrik de Vries

4

VO Coachbeleid

Safanja Bendeler en Chantal van Ooijen

5

PO Ik-doelen

Anita Kleinjan

PO Doelen voor leerlingen

Sjoerd Wassink

6

PO Reflectie op de werkvloer

René Berends

7

PO Een doorgaande lijn in reflectie

Coby Strijdhorst

8

PO Lapbook

Wendy Meulemans

9

PO / VO Reflectie in het daltononderwijs:
Praktijk en onderzoek

Patrick Sins

Route: Effectiviteit / doelmatigheid

10

PO Rendement daltononderwijs

Dick de Haan

11

PO Kernwaarden in handen van de sl

Dolf Janson en Mieke Verhage

12

PO De hele dag dalton

Hans Wolthuis

13

VO Gedeelde verantwoordelijkheid

Selma Niewold

14

PO Dalton in groep 3

Marrit Demmer

15

VO Flipping the classroom

Joana Oliveira

Route: Motiverend@ werkvormen

16

VO-PO Hoe houd ik elke leerling op het puntje
van zijn stoel

Johan Keijzer

17

VO Daltononderwijs en ICT

Joost van Mensch

18

PO Werken met tablets op de Daltonschoon

Paul Bruijn en Dick Vermeer

19

PO-VO Denk eens na !

Tom Witjes en Rinke Huisman

20

PO Onderwijs van de toekomst? NU!

Marit Limburg

21

PO Goed onderwijs van de 21e eeuw

Mariken Langbroek

Drie routes!!!

Na een gezamenlijk programma in de grote zaal van de schouwburg volgen drie inleidingen. Elke inleiding is de opmaat van een route workshops die in het middagprogramma is te volgen.

De drie routes zijn: reflectie, effectiviteit / doelmatigheid en motiverend@ werkvormen. U kunt in het ochtendprogramma 'slechts' één inleiding kiezen. Ze vinden allemaal tegelijkertijd plaats. In het middagprogramma kunt u maximaal twee workshops volgen die staan in het teken van de door u gekozen inleiding.

U bent desgewenst vrij een 'dwarsdoorsnede' in de keuze van uw middagprogramma te maken. Dus workshops te kiezen uit twee verschillende routes.

Verzorgd door:

Michael W. van Wetering
Manager Innovatie bij
Stichting Kennisnet

Email-adres:

m.vanwetering@kennisnet.nl

Twitter:

@_mike

Maatschappij, Onderwijs en Technologie, trends en hun impact

In deze keynote biedt Michael van Wetering (manager Innovatie bij Kennisnet) inzicht in de belangrijkste technologietrends voor het onderwijs de komende vijf jaar. Nieuwe technologieën hebben een enorme invloed op het functioneren van de maatschappij en daarmee ook op het onderwijs. Kijk maar naar de invloed die computers en internet hebben op economie en bedrijfsleven en de manier waarop het leerproces wordt ingericht en kinderen leren.*

De kerntaken van het onderwijs: het verwerven van kennis en vaardigheden, socialisatie en talentontwikkeling blijven onverminderd relevant. Technologieën bieden nieuwe mogelijkheden voor de vorm, organisatie en invulling van het onderwijs. Technologie heeft ook consequenties voor de inhoud van het onderwijs, welke kennis en vaardigheden zijn straks relevant? Wat behelst socialisatie en goed burgerschap in een digitaliserende samenleving?

Michael geeft een kort overzicht van nieuwe technologietrends zoals 'Datagedreven Onderwijs' en 'Do it yourself' die Kennisnet heeft geanalyseerd. Hij bespreekt de mogelijkheden van de technologie en in hoeverre deze een antwoord kunnen vormen op actuele onderwijsvraagstukken.

"Kennisnet vindt het belangrijk het onderwijs te ondersteunen bij het denkproces over de keuze voor technologieën daarom hebben wij dit Trendrapport uitgebracht dat ook strategische overwegingen voor onderwijsbestuurders beschrijft. Het Trendrapport brengen we tweejaarlijks uit om de ontwikkeling van trends te kunnen blijven monitoren." Aldus Michael van Wetering, manager Innovatie bij Kennisnet. Hij vervolgt: "Heel beknopt kun je zeggen dat meten en maken de belangrijkste technologietrends worden de komende jaren in het onderwijs."

* Trendrapport 2014-2015, Technologiekompas voor het onderwijs

Leiding geven aan reflectie

In het Dalton onderwijs neemt reflectie een belangrijke plaats in als kernwaarde. Reflectie zou je kunnen omschrijven als het ontwikkelen nieuwe bekwaamheden door betekenis te geven aan je ervaringen. Reflectie helpt bij het verkennen van de leerweg. Niet alleen leerlingen reflecteren op hun ervaringen, maar ook de leraren en de school. Het is een manier om het onderwijs te verrijken, want de beoogde opbrengsten zijn onder andere:

- betere leerresultaten,
- beter inzicht in hoe die leerresultaten tot stand komen,
- beter gebruik kunnen maken van die inzichten bij het toekomstige leren,
- beter begrijpen welke plaats je zelf inneemt in je leefomgeving,
- meer zelfvertrouwen,
- meer plezier in het leren,
- en een prettiger leerklimaat.

Deze mooie vooruitzichten roepen ook tal van vragen op:

- Als reflectie zo belangrijk is, waarom krijgt het dan zo weinig aandacht?
- Hoe komt het dat reflecteren zo moeizaam gaat? Veel leerlingen en ook leraren doen het zelfs liever niet.
- Kun je reflectie bevorderen door een vorm van slim kennismanagement?
- Kun je reflectie voorschrijven, sturen, beheersen, controleren en meten?
- Of moeten we elkaar vooral verleiden om nieuwsgierig op onderzoek uit te gaan?
- Wat zijn belangrijke voorwaarden voor reflectie en kunnen we die in het onderwijs wel realiseren?

Belangrijke ingrediënten die bij reflectie een rol spelen zijn: het beleven van betekenisvolle ervaringen, een persoonlijke en emotionele betrokkenheid, de vrijheid voelen om zelf op verkenning uit te gaan om passende kennis te vinden, en mensen in je omgeving hebben die daar belangstellend ondersteuning aan geven.

Lukt dat in het onderwijs?

Zijn effectiviteit en opbrengstgerichtheid hetzelfde in een daltonschool?

Elke school wil een bijdrage leveren aan de succesvolle ontwikkeling van leerlingen. Maar wanneer ben je als daltonschool succesvol? Goed daltononderwijs is talent- en ambitiegedreven, maar daarbij denken wij in eerste instantie niet aan een hogere score voor de CITO-toets of voor de kernvakken in het VO. Ben je een goede daltonschool als je goede (eind-examen)resultaten hebt of ben je een goede daltonschool als je ook de opbrengsten op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling en democratisch burgerschap in kaart kunt brengen? Opbrengsten spelen dus een rol, maar wat verstaan wij onder "opbrengsten"?

Wat vinden wij als daltonscholen echt belangrijk om de leerlingen mee te geven naar het vervolgonderwijs? De vorige daltonlector Piet van der Ploeg heeft n.a.v. literatuuronderzoek reeds vastgesteld dat Daltononderwijs vele kenmerken bezit van effectief onderwijs. Ten onrechte wordt soms gedacht dat opbrengstgericht werken en waarde(n)vol daltononderwijs met elkaar op gespannen voet zouden staan.

Goed daltononderwijs ontstaat juist op het snijvlak van pedagogische waarden en effectieve didactiek.

Verzorgd door:

Joseph Kessels
hoogleraar Opleidingskundig
Leiderschap aan de Open Universiteit en
hoogleraar Human Resource Development aan de Universiteit Twente.

Bestemd voor:

PO en VO

Lengte:

30 min.

Email-adres:

joseph@josephkessels.com

Verzorgd door:

Paul Hendriks
rector Dalton Voorburg, lid bestuur NDV

Bestemd voor:

PO en VO

Lengte:

30 min.

Email-adres:

hdk@daltonvoorburg.nl

Inleiding 3

13 – Motiverend@werkvormen

Verzorgd door:

Frans Droog
docent Wolfert Lyceum – Bergschenhoek

Bestemd voor:

PO en VO

Lengte:

30 min.

Email-adres:

fdg@wolfert.nl

Leren delen met moderne middelen

De samenleving verandert, steeds sneller. Mensen worden geconfronteerd met een toenemend aantal mogelijkheden om informatie, al dan niet vrijwillig, tot zich te nemen. Ook in het onderwijs heeft dit zijn invloed. Leerlingen worden bijna letterlijk gebombardeerd met om aandacht schreeuwende uitingen van anderen, die hen iets willen vertellen of iets willen verkopen. Sociale Media spelen een steeds grotere rol in het leven van de leerlingen van nu en morgen. Leerlingen raken steeds meer gewend aan informatiebronnen die minder tekstueel, meer audiovisueel en interactief zijn. Zowel voor docenten als leerlingen dreigt het gevaar dat het woud van het web ondoordringbaar wordt. Er is teveel keuze. Voor docenten zal het daarom in toenemende mate een taak worden om als curator van informatie kanalen te dienen. Leerlingen zullen in toenemende mate moeten gaan leren ook zelf actief om te gaan met mogelijkheden en bronnen die veel minder vast zijn dan een boek met opdrachten. Tijdens deze presentatie zullen een aantal eenvoudig aan te leren en in te zetten mogelijkheden worden getoond om internet effectief in te zetten en zo de docent te ondersteunen bij het kiezen van een juiste toepassing bij een gesteld doel. De toepassingen zijn zowel voor gebruik door de docent als door de leerling bedoeld en kunnen zowel in het PO als het VO worden ingezet.

De getoonde toepassingen zijn speciaal gericht zijn op het versterken van de Dalton pijlers; vrijheid in gebondenheid, samenwerken en zelfstandigheid. Moderne technologie biedt bij uitstek middelen om deze pijlers praktisch vorm te geven.

Zo kan de docent kan opdrachten delen, laten inleveren en beoordelen via een op Facebook lijkende toepassing als Edmodo, de kracht van onderlinge feedback inzetten via peerScholar of directe instructies via video geven volgens het Flipping the Classroom model. Leerlingen kunnen samenwerken in een zelfde document en dit delen met docent via Google Drive, een presentatie toepassing als Prezi of een digitaal prikbord als padlet.

Workshop 1

Verzorgd door:

Annemarie Wenke
(ontwerper, begeleider en organisator van leerprocessen)

Talia Hager
(directeur Albertine Agnesschool te Leeuwarden)

Bestemd voor:

PO

Werken met kinderportretten; een afdruk die indruk achterlaat.

Voor ons is een kinderportret een afdruk die indruk achterlaat. Een indruk die vraagt je Zelf uit te drukken. Werkelijk Zelf (na)denkend te handelen. Dan blijkt in jouw uitdrukken jouw talent naar buiten te kunnen komen, waarop dit kind eigenlijk een beroep doet.

In deze workshop nemen we je mee in het onderzoeken van jouw talent aan de hand van een door jou zelf meegenomen portret. En we laten je zien hoe deze vorm van reflecteren bijdraagt aan onderwijsontwikkeling waar vandaag de dag om geroepen wordt.

Om ieder kind te kunnen begeleiden in het eigen ontwikkelproces, is het kunnen horen en ontvangen van passende informatie van groot belang. Hiervoor blijkt maar één bron: het kind. We delen hoe het betrekken van het kind op de Albertine Agnesschool leerkrachten terugvoert naar hun vak: onderwijs met hart en ziel vorm geven. En we geven een inkijkje hoe dit alle betrokkenen uitdaagt en betreft op de drie essentiële aspecten van onderwijsontwikkelingen vandaag de dag:

- Het zelf beter leren verstaan van de onderwijsbehoefte van het kind. Welke vraag stelt dit kind aan jou? Tot uiting komend in kind- en groepsplannen.
- Het leren ontwikkelen van eigen talenten ten behoeve van het praktisch werken met de groep. Tot uiting komend in portfolio en pop.
- Het als team samen leren onderzoeken wat dit betekent voor de voorbereiding, uitvoering en organisatie van het onderwijs op school. Tot uiting komend in leerkrachtige omgeving waarin taakbrief, klassenmanagement en kindportfolio een organisch geheel vormen.

Workshop 2

Executieve functies, zéér Dalton!

De elf executieve functies - doorzettingsvermogen, timemanagement, zonder dralen aan een taak beginnen, metacognitie en nog zeven – zijn functies die naadloos passen bij Dalton-onderwijs. Onderwijs met als uitgangspunten o.a. zelfstandigheid, effectiviteit en doelmatigheid, reflectie. Iemand mét die ontwikkelde executieve functies kan net zo goed presteren als een hoogintelligent persoon zonder. Sommige leerlingen krijgen noch thuis, noch op school de kans die functies te ontwikkelen.

In de workshop: wat het belang is en hoe een docent ervoor kan zorgen dat leerlingen die elf functies kunnen ontwikkelen. Bovendien krijgt u zicht op hoe het zit met de ontwikkeling van uw eigen executieve functies en in welke mate u leerlingen het goede voorbeeld geeft.

U-dialoog

In 2007 verscheen het boek *Theorie U* waarin Otto Scharmer een manier beschrijft hoe door persoonlijk leiderschap elk mens een eigen bijdrage kan leveren aan de maatschappij. Wereldwijd hebben al vele organisaties het U proces doorlopen.

Inmiddels wordt op een aantal scholen *Theorie U* in de praktijk gebracht. Leiding, docenten en leerlingen voeren met elkaar U dialogen. De inzichten en opbrengsten blijken voor iedereen zeer waardevol.

In deze workshop gaan we ervaring opdoen met de U dialoog en verkennen we hoe je hier in school mee aan de slag kunt. Docenten en leerkrachten krijgen handvatten om in het gesprek echt contact te maken, oordelen opzij te zetten en te luisteren. Hierdoor ontstaan nieuwe inzichten om met leerlingen kwesties, vraagstukken of problemen op te pakken.

Verzorgd door:

Maurice van Werkhoven
trainer APS

Bestemd voor:

VO (PO welkom)

Workshop 3

Verzorgd door:

Hendrik de Vries
trainer APS

Bestemd voor:

VO (PO welkom)

Workshop 4

Verzorgd door:

Safanja Bendeler - Chantal van Ooijen
docenten Dalton Lyceum
Barendrecht

Bestemd voor:

VO

Coachbeleid

Coachen in het onderwijs is geen nieuw fenomeen. Gelukkig maar, want coachen kan een waardevol instrument zijn om te professionaliseren. Maar wat verstaan wij eigenlijk onder coachen? En hoe verhoudt het daltononderwijs zich tot het coachen van docenten?

Op het Dalton Lyceum Barendrecht worden studenten en (nieuwe) docenten gecoacht. Om op deze school optimaal te kunnen coachen, blijken twee pijlers noodzakelijk. De eerste pijler bestaat uit coachbeleid. Dit beleid staat nu op papier en fungeert als leidraad voor de verdere ontwikkeling van het coachen op het Dalton Lyceum. De tweede pijler omvat het profiel van de daltondocent. Het coachen is werkgerelateerd en gericht op het ontwikkelen van pedagogische en didactische kwaliteiten. Aangezien het Dalton Lyceum een dalton-school is, mag een profiel van de daltondocent niet ontbreken.

In deze presentatie vertelt de coachcoördinator van het Dalton Lyceum over het ontstaan van het coachbeleid van nieuwe docenten, met speciale aandacht voor de succesformule van de 'ronde-tafel-strategie'. Ook wordt een kijkje gegeven in de dagelijkse keuken van de werking van het coachbeleid, waarbij duidelijk wordt dat het coachbeleid een levend document is, dat continu ontwikkeling vergt.

Workshop 5^a

in combinatie met 5b

Verzorgd door:

Anita Kleinjan-van Son
obs De Dukdalf

Bestemd voor:

PO

Ik-doelen

Tijdens de presentatie zal Anita Kleinjan-van Son van obs De Dukdalf uit H.I.Ambacht de ik-doelen toelichten.

De ik-doelen bieden een doorgaande lijn voor de groepen 1 t/m 8 met betrekking tot de verschillende uitgangspunten van het daltononderwijs (zelfstandigheid, verantwoordelijkheid, samenwerking, reflectie en planning).

Aan de hand van de ik-doelen kunnen zowel de leerlingen als de leerkrachten zien waar de klas nog aan moet werken en ook waar de individuele leerling nog aan kan werken.

De ik-doelen geven inzicht in het eigen gedrag en in de ontwikkelpunten van het kind. Zowel de leerkrachten als de leerlingen reflecteren dus op de ik-doelen.

Tijdens de presentatie zal aan u de opbouw van de ik-doelen voor groep 1 t/m 8 worden uitgelegd. Ook zal de manier van werken in de groepen aan bod komen. Tevens zal de digitale verwerking gedemonstreerd worden. Deze digitale verwerking geeft een goed overzicht van de voortgang in de groep op de verschillende onderdelen, zelfstandigheid, samenwerking, verantwoordelijkheid, reflectie en planning.

Workshop 5^b

in combinatie met 5a

Doelgericht werken met leerdoelen

We staan aan de vooravond van een grote onderwijsvernieuwing, om hier op in te springen hebben wij op de Eloy een weektaak ontwikkeld, met als onderbouwing de Self-Determination Theory van Ryan en Deci.

De leerlingen werken vanaf groep 6 aan de hand van het PDSA (Plan Do Study Act) model zelfstandig hun leerdoelen uit, ieder op zijn/haar niveau. De reflectieve en coachende aspecten (Lia Voerman) van leerkrachten zijn hierbij van groot belang.

Dit proces start al bij de kleuters en wordt elk jaar uitgebouwd. Ook nieuwsgierig? Kom dan meedoen met deze praktische workshop!

De Self-Determination Theory gaat uit van de opvatting dat de mens van nature bezig wil gaan met zaken die zij interessant vindt

Verzorgd door:

Sjoerd Wassink
Daltonschool Eloy

Bestemd voor:

PO

Workshop 6

De daltonpraktijk bij de kernwaarde reflectie

Sinds in maart 2012 reflectie door de Nederlandse Dalton Vereniging als een kernwaarde van het daltononderwijs benoemd is, zijn op veel daltonbasisscholen de experimenten met het laten reflecteren van leerlingen geïntensiveerd.

Veel van deze experimentele praktijken zijn verzameld door het daltonlectoraat voor een publicatie die op het congres verschijnt.

In deze presentatie worden veel van de praktijkvormen die geïnventariseerd zijn op daltonscholen 'teruggegeven'. De presentatie levert de deelnemers tal van ideeën op voor de eigen praktijk.

Verzorgd door:

René Berends
Daltonopleider bij DaltonDeventer
(Saxion)
lid van de kenniskring van het
daltonlectoraat

Bestemd voor:

PO

Workshop 7

Verzorgd door:

Coby Strijdhorst
leerkracht 'Het Tangram'

Bestemd voor:

PO

Een doorgaande lijn in reflectie

– reflecteren met behulp van pictogrammen en een reflectiespel –

Van evaluatie naar reflectie, dat is waar veel scholen mee worstelen. We gunnen elk kind inzicht in zijn kennen en kunnen, maar hoe bereiken we dat? Reflecteren is spiegelen, maar kan een kind dat alleen? Waar haal je als leerkracht de tijd vandaan om met kinderen te reflecteren en vanaf welke leeftijd kan dat eigenlijk.

In deze workshop laten we zien hoe pictogrammen kunnen helpen om bij kleuters en in de middenbouw tot reflectie te komen en hoe een reflectie spel kan helpen om met kinderen op individueel en op groepsniveau te reflecteren en bovendien op jouw eigen leerkrachtgedrag te reflecteren.

Workshop 8

Verzorgd door:

Wendy Meulemans
*Pedagogische Begeleidingsdienst
Stad Gent (B)*

Bestemd voor:

PO

Lapbooks

Deelnemers maken kennis met lapbooks en met verschillende vouwtechnieken om de informatie en schrijfsels van kinderen vorm te geven.

Een lapbook is een eenvoudig mapje met een verzameling van mini-boekjes, klepjes en ander gevouwen materiaal waarin ruimte is voor tekeningen, verhalen, chronologische info, diagrammen,... Een lapbook kan gemaakt worden van om het even welk onderwerp. Denk maar aan: een onderzoek, een werkstuk, een project, een boekbespreking,... Aan de hand van handelingswijzers kunnen kinderen zelfstandig hun informatie verwerken.

Reflectie in het daltononderwijs: Praktijk en onderzoek

In het onderwijs krijgt reflectie in toenemende mate een plek in het curriculum. Veelal gebeurt dit in het kader van een beweging in het onderwijs richting meer studentgericht onderwijs, waarbij leren door ervaren in plaats van leren door directe instructie centraal staat. Dit vindt ook zijn weerslag in het traditioneel vernieuwingsonderwijs. Zo heeft De Nederlandse Dalton Vereniging (NDV) in 2012 reflectie als nieuwe kernwaarde toegevoegd in haar beschrijving van de daltonidentiteit. Volgens de NDV moet het op dalton scholen vanzelfsprekend zijn dat reflectie op het niveau van de leerling, de leraar en de school plaatsvindt. Het gaat dan onder meer om reflectie op het eigen leerproces, het eigen professioneel handelen en de eigen onderwijspraktijk. Het doel van reflectie in het daltononderwijs is volgens de NDV, het bijdragen aan een "verkenning van de leerweg" om het onderwijs efficiënter in te richten.

Tijdens deze presentatie zoomen we in hoe volgens de gemiddelde daltonleerkracht reflectie moet worden gezien en wat de functie is van reflectie in de daltononderwijspraktijk. Verder zal ook duidelijk worden in hoeverre leerkrachten vinden dat er voldoende tijd is voor reflectie en dan niet alleen voor leerlingen maar ook voor zelfreflectie. Vervolgens gaan we na wat er in onderwijswetenschappelijke literatuur bekend is, met betrekking tot de mate waarin reflectie effectief is voor het bereiken van doelmatig onderwijs op leerling-, leraarniveau. Verder zal worden nagegaan hoe het proces van effectieve reflectie verloopt en welke randvoorwaarden aanwezig moeten zijn om dat proces te bewerkstelligen.

Workshop 10

Rendement Daltononderwijs

Recent is in een landelijk empirisch onderzoek uitgevoerd naar effecten van daltononderwijs. In 100 dalton scholen zijn observaties uitgevoerd, interviews afgenomen en enquêtes ingevuld. Het doel van dit onderzoek was na te gaan wat dalton scholen doen om hun daltononderwijs op peil te houden en daarnaast is onderzocht of het hanteren van het daltonconcept van invloed is op de prestaties en kwaliteit van een school.

Eerst worden in deze workshop de opzet en resultaten van dit onderzoek uiteengezet. Daarbij zal onder andere een model worden toegelicht dat het verband aantoont tussen het (niveau van) daltononderwijs, (activiteiten i.h.k.v.) schoolverbetering en de (door de onderwijsinspectie vastgestelde) onderwijskwaliteit van een school.

In het tweede, interactieve deel van de workshop wordt de factor schoolverbetering nader uitgewerkt. Deze factor omvat variabelen op het gebied van schoolleiding, schoolcultuur, leerkrachtprofessionalisering en bestuurlijke betrokkenheid. De deelnemers worden uitgenodigd over deze aspecten in gesprek te gaan en hun eigen schoolsituatie te beschouwen. Hierbij worden twee analysehulpmiddelen beschikbaar gesteld.

Verzorgd door:

Patrick Sins
*lector Daltononderwijs en onderwijs-
vernieuwing - Saxion*

Bestemd voor:

PO en VO

Verzorgd door:

Dick de Haan
opleider Hogeschool Utrecht

Bestemd voor:

PO

Workshop 11

Verzorgd door:

Dolf Janson
JansonAdvies

Mieke Verhage
daltonbasisschool Podium

Bestemd voor:

PO

Kernwaarden in handen van de schoolleider

Wat geldt tussen leraar en leerlingen, geldt op een daltonschool ook tussen schoolleider en team. Hulpmiddelen als de vertrouwensdriehoek en het negenveld hebben ook hun vertaling naar het teamniveau. De daltonschool is per definitie een lerende organisatie, zo geven we met de recente kernwaarden aan. Hoe vanzelfsprekend zijn deze uitspraken van toepassing op je eigen school? Hoe kan dit er in de praktijk uitzien en wat vraagt dat van de schoolleider?

In deze workshop bespreken we achtergronden en concrete ervaringen en verbinden zo theorie en praktijk

Workshop 12

Verzorgd door:

Hans Wolthuis
daltonopleider Dalton Deventer (Saxion)

Bestemd voor:

PO

De hele dag dalton

De afgelopen jaren heeft de 'eis' om onderwijs te verzorgen volgens het directe instructie-model het daltongehalte van veel scholen onder druk gezet. Ten onrechte! Meer instructie -en dan het liefst klassikaal- zou bijdragen aan hogere leeropbrengsten. Jammer, juist dalton heeft alles in zich een goed antwoord te bieden op veel actuele ontwikkelingen, zoals directe instructie (waar nodig), het werken met groepsplannen, instructies op maat, 21st century skills, flipping the classroom, keuzewerk, geen daltonuren of taaktijd, maar flexibele daltontijd, ... Al deze ontwikkelingen versterken elkaar in een daltonsetting.

In deze workshop krijgt u een beeld hoe een daltonschool heel opbrengstgericht al deze actuele ontwikkelingen integreert en daarbij echt dalton blijft. Sterker nog: meer dalton wordt!

In deze workshop komen veel actuele ontwikkelingen samen in een mogelijk toekomstbeeld van dalton in het po.

Workshop 13

Gedeelde verantwoordelijkheid.

Onderzoek naar factoren van invloed op het maken van keuzes door leerlingen in het nemen van verantwoordelijkheid.

'Ik neem meer verantwoordelijkheid voor mijn werk als docenten meer controleren'. Van de ondervraagde leerlingen op het Spinoza Lyceum *) geeft 57% dit antwoord op de vraag naar wat stimulerend werkt bij het maken van keuzes en het nemen van verantwoordelijkheid. Ook neemt 59% meer verantwoordelijkheid als docenten ze vaak complimenteren. Het onderzoek geeft inzicht in de keuzes van leerlingen bij het inschrijven voor daltonuren en bij het bepalen waaraan ze zelfstandig of in groepen kunnen werken tijdens lessen. Waarop baseren ze die keuzes? Elke docent heeft daar ook zo zijn ideeën over. Kloppen die vermoedens? Kan dit onderzoek gevolgen hebben voor de vormgeving van het daltononderwijs op middelbare scholen? Is een van die gevolgen dat docenten op daltonscholen massaal meer gaan controleren? Kortom hoe verhouden de uitgangspunten van het daltononderwijs zich tot de wensen van de leerlingen?

Deze en andere vragen komen aan bod in deze workshop.

*) Gedeelde verantwoordelijkheid, AcOA- onderzoek Spinoza Lyceum 2012-2013 door Janneke Janssen en Selma Niewold.

Dalton in groep 3

Op veel daltonscholen is het daltongehalte van het onderwijs in groep 3 vaak veel lager dan in de groepen ervoor en erna. In groep 3 wordt verhoudingsgewijs heel veel leerkracht-gestuurd gewerkt. Kinderen kunnen nog niet lezen en zijn dus voor veel methodelessen afhankelijk van de leerkracht. Leerkrachten in groep 3 zijn een groot gedeelte van de dag bezig om de leerlingen klassikaal te leren lezen, schrijven en rekenen en maken hierbij veel al gebruik van een lesmethode (bijvoorbeeld Veilig Leren Lezen).

Met name in groep 3 wordt het vorm geven aan de dalton kernwaarden als lastig ervaren. Op een daltonmanier werken in groep 3 is weliswaar lastig, maar zeker niet onmogelijk. In deze presentatie wordt laten zien hoe het onderwijs in groep drie meer 'dalton' vorm gegeven zou kunnen worden. Naast de verschillende praktische voorbeelden die worden gepresenteerd, is er ruimte voor 'het uitwisselen en inbrengen van eigen ervaringen en oplossingen'.

Verzorgd door:

Selma Niewold
docente Spinoza Lyceum Amsterdam

Bestemd voor:

VO

Workshop 14

Verzorgd door:

Marrit Demmer
daltonopleider Dalton Deventer (Saxion)

Bestemd voor:

PO

Workshop 15

Verzorgd door:

Joana Oliveira
docente Stedelijk Dalton Lyceum
Dordrecht

Bestemd voor:

VO

Flipping the classroom

In het voortgezet onderwijs wordt steeds vaker de nadruk gelegd op gedifferentieerd leren en werken. In theorie wordt dit door de meesten omarmd, maar hoe kun je er nu echt praktisch mee aan de slag?

Flipping the classroom (FTC), een digitale werkvorm overgewaaid uit de Verenigde Staten, speelt in op de verschillende denkniveaus van de leerling en zorgt ervoor dat er in de les effectiever gewerkt kan worden. Verder wordt hierdoor het reflectieproces van de leerling inzichtelijker gemaakt. In deze presentatie wordt het proces van FTC getoond. Men kan gebruik maken van wat er al op internet staat, maar ook zelf aan de slag gaan. Hierbij kijken we naar verschillende vakgebieden en hoe die geflipt kunnen worden. Daarnaast kijken we naar de technische ondersteuning; hoeveel technische expertise wordt er gevraagd van ons docenten? Verschillende programma's zullen de revue passeren. Tenslotte wordt ingegaan op de didactiek aansluitend op het flippen.

Voor een zo goed mogelijk rendement, wordt u verzocht om een tablet (of smartphone) mee te nemen.

Workshop 16

Verzorgd door:

Johan Keijzer
trainer APS

Bestemd voor:

VO (PO welkom)

Hoe krijg en houd ik de leerlingen 'op het puntje van hun stoel'?

In deze praktische workshop ervaart u aan de hand van een aantal motiverende werkvormen hoe u de leerlingen actief en betrokken aan de slag krijgt in uw dalton lessen. Het gaat er hierbij niet om dat het alleen maar 'leuker' wordt maar vooral dat de leerlinge ervaart dat hij/zij vooruitgang boekt en leeropbrengsten borgt .

Tijdens de workshop worden de aangereikte werkvormen direct toegepast. U ervaart zo zelf of het motiverend werkt en wat het leerrendement is. En: wat u vandaag leert, past u morgen toe.

Workshop 17

Daltononderwijs en ICT: Samenwerken en docentonafhankelijk leren

In ons daltononderwijs staat het werken met opdrachten centraal. Helen Parkhurst noemde de taak/opdracht niet voor niets de "assistant teacher". De taak geeft een betekenisvolle context waar vanuit leerlingen de stof uit het curriculum leren te begrijpen en toepassen. De docent is hierbij meer een begeleider dan een aangever. Er is in de afgelopen jaren veel veranderd in het onderwijs, maar de aandacht voor de taak is gebleven. De ontwikkelingen op het gebied van ICT geven ons een breed scala aan mogelijkheden om de taak te verrijken en de leerling onafhankelijk van plaats en tijd te laten werken.

In de workshop komen een groot aantal voorbeelden langs van ICT-gebruik in een dalton-school. Hoe kunnen we leerlingen met behulp van ICT-toepassingen laten samenwerken? Hoe bied ik kennis aan zonder klassikale uitleg? Hoe activeer ik die kennis in het lokaal? We kijken naar voorbeelden vanuit de praktijk van het aardrijkskundeonderwijs op het Dalton Voorburg.

Werken met tablets op de Daltonschool

In samenwerking met Kennisnet en vijf basisscholen heeft de Katholieke Pabo Zwolle in 2013 het project 'Adaptief onderwijs met tablets in de klas' uitgevoerd. Hierbij is gekeken naar de effecten op het leerkrachtgedrag, de zelfstandigheid van leerlingen, de nieuwe vormen van samenwerken en de eigen verantwoordelijkheid tijdens het leerproces.

De leerlingen gaan individueel met de tablets aan de slag en hun voortgang en resultaten zijn direct zichtbaar op 'het dashboard' van hun leerkracht. Zij kunnen zelfstandig aan de opdrachten werken, het werk zelf corrigeren en daardoor leren met behulp van de tablet. Door deze werkwijze krijgt de leerkracht meer tijd om effectief te differentiëren in de klas.

In de interactieve workshop ervaren de deelnemers de effecten van het werken met tablets voor leerling en leerkracht.

De workshop zal in samenwerking met een van de vijf scholen plaatsvinden. Zij zullen vanuit de praktijk hun ervaringen met u delen.

Verzorgd door:

Joost van Mensch
docent Dalton Voorburg

Bestemd voor:

VO

Workshop 18

Verzorgd door:

Paul Bruijn en Dick Vermeer
Wenke Daltonconsultants KPZ

Bestemd voor:

PO

Workshop 19

Verzorgd door:

Tom Witjes en Rinke Huisman
DBS De Overlaat

Bestemd voor:

PO

Denk eens na! – Leren en leven met habits of mind

We leven in een complexe en snel veranderende wereld. Hoe bereiden we onze kinderen hierop voor? Geen eenvoudige vraag. Hoe leren we ze wat te doen wanneer het antwoord niet aan de oppervlakte ligt. 21th century skills? Een futuristische term voor velen.

De habits of mind zijn 16, nauwkeurig beschreven denkgewoontes, tot stand gekomen uit het probleemoplossend vermogen van succesvolle personen. De habits of mind zijn in geen geval hoogdravend of ver-van-mijn-bed. Sterker nog, ieder zal ze herkennen en waarderen. Maar hoe breng je dit over op je leerlingen? Hoe wordt het geen opgelegde waarde die de leerkracht predikt maar een door ieder begrepen en gewaardeerde taal die er binnen de school gesproken wordt?

De taal en aanpak van de, door Art Costa en Benna Kallick beschreven, habits of mind zijn hier een oplossing voor. Geen oppervlakkigheid maar ruime aandacht voor: samen betekenis geven aan; oefenen met; alert zijn op; waarde hechten aan en eigen maken van de habits of mind.

Tijdens de workshop maakt u kennis met de 16 habits of mind en leert u wellicht wel anders te kijken naar deze dagelijks voorbijkomende gedragingen en ze anders te waarderen. Met praktijkvoorbeelden uit mijn groep 8, successen en mislukkingen, en uw eigen groep, geven we samen betekenis aan de habits of mind en ontdekken/onderzoeken we de mogelijkheden er van.

Workshop 20

Verzorgd door:

Marit Limburg
Dalton sterrenschool de Vliegenier

Bestemd voor:

PO

Onderwijs van de toekomst? NU!

Dalton Sterrenschool De Vliegenier ... Een basisschool die onderwijsinhoudelijk en organisatorisch perfect aansluit bij de wensen en eisen van de huidige maatschappij. Onze school is 51 weken per jaar open (ouders en kinderen kiezen zelf hun vakanties!) en we bieden maatwerk voor ieder kind. Dit zijn slechts twee van de vijf sterren van een Sterrenschool. Dalton ligt bij ons aan de basis, het is onze "way of life". In een moderne omgeving (een multifunctioneel gebouw, digitale methodes, gebruik van tablets en laptops) leren en werken kinderen op hun eigen niveau.

Dit maakt het mogelijk dat we werken met flexibele vakanties en kinderen profiteren maximaal van het onderwijsaanbod!

Ook nieuwsgierig geworden naar hoe een Dalton Sterrenschool werkt?

Tijdens de workshop hoort u meer over onze werkwijze en nemen we een kijkje in onze digitale methode voor Rekenen: M4th.

Het zou fijn zijn als u een tablet / laptop / telefoon met internetopties meeneemt!

Goed onderwijs van de 21e eeuw

Kinderen leven in een hele andere wereld dan de vorige eeuw. Dat is altijd zo geweest, maar door de technologische ontwikkelingen gaan die veranderingen nu ongelofelijk veel sneller. Nieuwe banen ontstaan en ook veel bestaande banen vragen andere vaardigheden, de zogenaamde 21st century skills. Wat zijn deze vaardigheden en hoe kunnen we met behulp van technische hulpmiddelen handen en voeten geven hieraan.

Tijdens deze workshop ziet u door middel van moderne (digitale) werkvormen hoe u kunt gaan voor goed onderwijs van de 21e eeuw.

Verzorgd door:

Mariken Langbroek
Het Tangram

Bestemd voor:

PO

Inschrijfformulier Congres NDV 2014

Jazeker!

Ik doe mee aan het NDV Congres op
woensdag 9 april 2014 in Deventer
Deelnemersprijs € 90,00 p.p. (incl. lunch)
Na opgave van deelname ontvangt u een factuur.
Uw inschrijving is definitief wanneer uw betaling
van de factuur is ontvangen.

Inschrijven vóór 8 maart 2014:

- Digitaal met het formulier op www.dalton.nl óf www.daltonopleiders.nl, óf
- Kopieer deze pagina en stuur deze ingevuld naar:
NDV, Bezuidenhoutseweg 251, 2594 AM Den Haag.

School: _____

Schooladres: _____

Postcode en plaats: _____

Email: _____

Telefoonnr.: _____

Namen deelnemers	Nummer inleiding route	Nummers presentaties / workshops (*)			
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

(*) Vermeld maximaal 4 nummers van workshops in volgorde van voorkeur.
Toewijzing van deelname aan presentaties / workshops gebeurt in volgorde van binnenkomt.

Meer brochures nodig?

U kunt deze brochure downloaden van www.dalton.nl of van www.daltonopleiders.nl.

Meer informatie:

Secretariaat NDV (dhr. Ben Mom)
2594 AM Den Haag
Telefoon: 070 – 3315281
Email: bestuursbureau@dalton.nl